

Василенко Олег Вікторович
здобувач кафедри публічного управління та митного адміністрування
(Університет митної справи та фінансів, Дніпро, Україна)

Vasylenko Oleg Viktorovich
PhD candidate of public and customs administration department
(University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine)

СТРАТЕГІЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ОРІЄНТОВАНІСТЬ

***Анотація.** У статті визначено загальні підходи до формування державної освітньої політики та представлено авторське розуміння орієнтованості стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, виходячи з національних інтересів, пріоритетів і наявних у розпорядженні держави ресурсів. Обґрунтовуються необхідність розробки Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, описуються її структура та сутність.*

***Ключові слова:** інтернаціоналізації вищої освіти, стратегія, стратегія збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, підходи до інтернаціоналізації вищої освіти.*

STRATEGY OF BALANCED DEVELOPMENT OF INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: CONCEPTUAL APPROACHES AND ORIENTATION

***Abstract.** General approaches to the formation of state educational policy are identified and the author's understanding on the orientation of the internationalization strategy of higher education in Ukraine based on national interests, priorities, and resources available to the state is presented in the article. The necessity of development of the State strategy of balanced development of internationalization of higher education is substantiated, its structure and essence are described.*

***Keywords:** internationalization of higher education, strategy, strategy of balanced development of internationalization of higher education, approaches to the internationalization of higher education.*

Постановка проблеми. В умовах поглиблення глобалізації інтернаціоналізація стала провідною тенденцією розвитку вищої освіти у більшості країн світу, особливо зросла кількість міжнародних студентів [1, с. 253]. Сталий висхідний тренд щодо збільшення кількості міжнародних студентів сприяв поширенню інтернаціоналізації вищої освіти на локальному та глобальному рівнях. За даними дослідження Європейської асоціації вищої освіти (ЕАІЕ) Barometer за 2018 рік спостерігається позитивна кореляція між наявністю стратегічного підходу до інтернаціоналізації і його успіхом.

А втім, інтернаціоналізація стикається з глобальними викликами і насамперед забезпеченням доступності міжнародної вищої освіти як одного з її ключових факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дискусіях і дослідженнях з питань інтернаціоналізації (H.De Wit, J. Knight, J. Luke, G. Marinoni, М. Дебич, С. Шевченко та ін.) значний акцент робиться, як правило, на освітніх проблемах: на різних формах міжнародної академічної мобільності, зокрема мобільності людей, програм, постачальників освітніх послуг, освітніх стратегій і проектів тощо, але мало уваги приділяється іншим аспектам інтернаціоналізації [2, С. 2-4], зокрема, сучасним стратегіям інтернаціоналізації, яким дорікають у тому, що вони неспроможні охопити всіх, для кого вони в ідеалі призначені [3, С. 16-18]. Тому національні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти мають носити комплексний характер та спрямовуватись як на забезпечення академічної мобільності, так і на інтеграцію міжнародної складової до національних освітніх програм. Саме у цьому напрямі, на наш погляд, має формуватися національна державна політика нашої країни та розроблятися вітчизняні концептуальні та стратегічні документи удосконалення системи розвитку державного управління у сфері інтернаціоналізації вищої освіти.

Мета статті – визначити загальні підходи до формування державної освітньої політики та орієнтованість стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, виходячи з національних інтересів, пріоритетів і наявних у розпорядженні держави ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відзначається у звіті з впровадження Болонського процесу, національні стратегії інтернаціоналізації можуть сильно відрізнятися в різних країнах. Як правило, це офіційний політичний документ, розроблений центральними органами влади для досягнення загальної мети підтримки інтернаціоналізації. Хоча рівень деталізації щодо політики інтернаціоналізації в таких документах може істотно відрізнятися, від них очікується визначення якісних та кількісних цілей, опис процесів, органів влади та відповідальних осіб, визначення джерел фінансування та надання рекомендацій [4].

Дійсно, дослідження міжнародного досвіду з формування стратегій інтернаціоналізації виявляє відсутність стратегії єдиного зразка, який використовують країни. Кожна країна розробляє стратегію інтернаціоналізації відповідно до своїх можливостей та бачення [1, с. 254]. Разом з тим, на наш погляд, можна визначити загальні підходи до формування державної освітньої політики та орієнтованість таких стратегій інтернаціоналізації вищої освіти, що деталізуються на локальному рівні, виходячи з національних інтересів, пріоритетів і наявних у розпорядженні держави ресурсів.

Так, видається за можливе узагальнено визначити чотири ключові підходи, якими характеризуються стратегії інтернаціоналізації, визначаючи доступність міжнародної вищої освіти: внутрішньо орієнтований, збалансований, ізоляціоністський та зовнішньо орієнтований [6, С. 106-109].

Ізоляціоністський підхід та відповідна стратегія інтернаціоналізації чи то пак її практична відсутність притаманні переважній більшості недемократичних

політичних режимів, а особливо тоталітарним. Міжнародна мобільність при цьому вкрай обмежена, а закордонна освіта умовно доступна здебільшого лояльному владно-політичному класу та обумовлена, насамперед, специфічними державними внутрішньо- і зовнішньополітичними інтересами, що типово переслідують такі системи і режими.

Водночас рівень доступності міжнародної освіти та мобільності безпосередньо пов'язаний з рівнем розвитку економіки відповідної країни. Розвиненістю своїх економік характеризуються, передусім, країни, що входять до топ приймаючих на навчання і залучених до наукового обміну країн, тоді як до топ направляючих на навчання і стажування належать переважно країни, що активно розвиваються і чий економіки зростають. Відповідно до цього обираються стратегії та механізми інтернаціоналізації.

Саме тому державна освітня політика України у сфері інтернаціоналізації має формуватися на засадах відходу від ізоляціоністського підходу в напрямі збалансованого підходу. При цьому дуже важливо утримати розумний баланс між зовнішньо орієнтованим та внутрішньо орієнтованим підходами, щоб з одного боку, не втратити людський і розумовий потенціал нації через відтік з країни молоді та «витік мізків», а з іншого, – не залишитися в стороні від міжнародних науково-освітніх процесів та технологій через втрату можливості вивчення міжнародного досвіду та впровадження його в Україні.

Як зазначають Д. Маріоні та Х. де Віт, інтернаціоналізація вищої освіти – це феномен, вплив якого відчувається далеко за межами освітньої галузі. По суті, він має вплив на суспільство в цілому [7, С. 12-13]. Таким чином, інтернаціоналізація вийшла за рамки освітнього простору та міжкультурного обміну, ставши категорією міжгалузевою, що охоплює та зумовлює економічні, геополітичні, правові, гуманітарні та інші аспекти, які безпосередньо впливають на національну, регіональну та міжнародну політику і стратегію. Тому формування збалансованої національної державної політики інтернаціоналізації вищої освіти й створення на цій основі ефективної стратегії державного управління інтернаціоналізацією освіти, наразі є чи не найбільш актуальним завданням для України.

Успішні розвинені країни світу забезпечують себе освітньою інфраструктурою, спроможною задовільнити внутрішній попит на інтелектуальний ресурс для розвитку національної економіки. Водночас, задовільнивши внутрішній попит, такі академічні системи починають експортувати освітні послуги країнам, що розвиваються, тим самим створюючи додатковий потужний драйвер для розвитку власної економіки за рахунок зовнішніх інвестицій в освіту і науку та пов'язані сектори економіки.

Оскільки нові форми навчання викликають великий інтерес, слід вивчати міжнародний ринок освітніх послуг. У цьому контексті транснаціональна освіта виступає драйвером розвитку інтернаціоналізації національної освітньої системи та водночас потужним джерелом диверсифікації її фінансування [7, С. 160-164]. Як видається, економічні та геополітичні фактори набувають дедалі більшої ваги та впливу на процес інтернаціоналізації, виступаючи її драйвером та водночас змінюючи політику національних урядів.

Таким чином, інтернаціоналізація створюється на обох кінцях двосторонніх потоків, коли приймаючі країни зосереджують увагу і ресурси на залученні іноземних студентів, тоді як інші – орієнтовані на впровадження стратегій спонсорства і підтримки своїх студентів та забезпечення їх повернення на батьківщину після закінчення навчання [9, С. 7-8]. Україна наразі не має такої стратегії інтернаціоналізації, а відповідні процеси в умовах невтручання держави мають здебільшого самоплинний характер.

На думку Л. Рамблі та Д. Проктора, в світлі збільшення структурної складності світової вищої освіти, стрімкої еволюції інтернаціоналізаційної динаміки, підвищення важливості якості вищої освіти та розвитку людського капіталу в глобальному контексті, необхідно переорієнтувати дискусію про інтернаціоналізацію з урахуванням нових методів, нових контекстів і нових тем [10, С. 7-9]. Оскільки Україні знаходиться не у вакуумі, вона неминуче приречена адаптувати свою стратегію інтернаціоналізації під глобальний і регіональний контекст. Сьогодні інтернаціоналізація в Україні значною мірою відбувається радше фрагментарно, ніж комплексно, системно та інституційно.

Як зауважує А.В. Вербицька, зважаючи на прагнення та намагання університетської спільноти до розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти та враховуючи міжнародний досвід, обґрунтованою є розробка державної стратегії та забезпечення підтримки інтернаціоналізаційного процесу [7, С. 160-164]. Водночас, як зазначають Д. Маріоні і Х. де Віт, наявність стратегії не обов'язково свідчить про стратегічний підхід до інтернаціоналізації, якщо не вживається жодних практичних кроків, відсутня необхідна інфраструктура, якщо не здійснюється моніторинг та оцінка результатів [6, С. 12-13]. До речі, в Україні наразі практично відсутні механізми здійснення моніторингу, аналізу й контролю процесів інтернаціоналізації вищої освіти та їх належної оцінки. Це ще один з напрямів удосконалення державного управління інтернаціоналізацією вищої освіти. Загалом сам цей процес наразі ініціюється й здійснюється ЗВО виключно на основі їхнього стратегічного бачення виживання та розвитку закладу. Держава стала осторонь цього процесу й бачить свою роль лише в продукуванні певних обмежень та заборон, а втім, це не сприяє розвитку інтернаціоналізації у сфері вищої освіти.

Натомість посилення впливу міжнародного аспекту вищої освіти стимулювало ЗВО більш стратегічно підходити до планування і впровадження елементів інтернаціоналізації в освітній процес. Водночас, всі визнають, що, як це не дивно, універсальної моделі інтернаціоналізації, яка б підходила всім ЗВО не існує [10, С. 10-12]. Виходячи з аналізу насамперед західних досліджень [6, С. 12-13; 10, С. 10-12], можна зробити висновок, що переважно інтернаціоналізація пов'язується зі стратегією закладів вищої освіти і майже оминається увагою участь держави у відповідних процесах.

Україна сьогодні потребує впровадження комплексної державної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, що передбачає досягнення виваженого балансу між освітнім експортом та імпортом. Вона має спрямовуватись як на забезпечення доступності зовнішньої мобільності, так і на інтеграцію міжнародної складової до національних освітніх програм, забезпечуючи

постійну і безперешкодну циркуляцію інтелектуального потенціалу з іншими академічними системи світу та інтеграцію до глобальної освітньої мережі.

При цьому, ми не випадково акцентуємо увагу саме на досягненні виваженого балансу. Так, М. Бенітес відзначає, що зосереджуючи увагу на тенденції інтернаціоналізації, ЗВО ризикують втратити з поля зору внутрішні потреби та забути про власну місію. Для деяких ЗВО наявність міжнародної акредитації виявляється важливішим за національну, а міжнародні рейтинги – важливіше місцевих соціальних потреб. Тому інтернаціоналізація, як підкреслює автор, не має стати самоціллю, її слід розглядати як засіб підвищення якості ЗВО та освітніх процесів у цілому [11, С. 10-12].

Враховуючи зазначене, саме забезпечення збалансованого комплексного підходу, як видається, має бути покладено в основу стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. Такий підхід має проходити «червоною ниткою» через всю стратегію, починаючи з місії та цілей і закінчуючи конкретними механізмами та інструментами її реалізації.

Зауважимо, що лише відносно нещодавно Україна почала відкривати світ для себе та себе світові, поступово долучаючись до глобальної освітньої мережі через інтернаціоналізацію вищої освіти. Таким чином, ми вже не належимо до країн, чії освітні системи характеризуються ізоляціоністським підходом і замкненою здебільшого внутрішньо орієнтованою моделлю вищої освіти. При цьому, однак, важко однозначно віднести нашу державну систему до суто внутрішньо- або суто зовнішньо орієнтованих. Проте це ще не дозволяє зробити висновок, що вітчизняна система вищої освіти характеризується збалансованим підходом, який, на наше переконання, є ключовою метою стратегій інтернаціоналізації будь-якої держави, що не поділяє і не впроваджує ізоляціоністський підхід. Адже Україна радше знаходиться на проміжному перехідному етапі, вже не будучи ізольованою від глобальної освітньої мережі, але ще не ставши її повноцінним суб'єктом і учасником.

Доступність міжнародної освіти та інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, як видається, характеризується відсутністю обмежувальних і стримувальних бар'єрів водночас із відсутністю стимулюючих механізмів та стратегії інтернаціоналізації та академічної мобільності. Враховуючи зазначене, вимушено повертаємося до висновку про здебільшого самоплинний характер відповідних процесів в Україні в умовах невтручання державних інституцій (крім обмежувальних чи контролюючих функцій), що практично означає бездіяльність держави у цих процесах.

Інтернаціоналізація, хоч і зародилась як природній еволюційний феномен, ставши похідним від глобалізації явищем і трендом останніх десятиліть, не може розвиватися ізольовано та відокремлено від державної політики, поза контекстом розвитку освітньої системи. Впровадження збалансованого підходу на основі досягнення виваженого балансу між освітнім експортом та імпортом має забезпечуватись реалізацією Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти на основі державної підтримки та стимулювання міжнародної мобільності студентів. Така стратегія має розроблятися на рівні Кабінету міністрів України та діяти на

загальнодержавному та міжнародному рівнях. Структура та зміст цієї стратегії має відповідати нормативно затвердженій в Україні формі. Загалом, вважаємо, що дана стратегія має включати наступні структурні елементи: преамбула; мета, принципи і пріоритетні напрями збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти; основні проблеми, виклики та ризики у сфері вищої освіти та стратегічні напрями й завдання реалізації стратегії; комплексний механізм державного управління процесом реалізації цієї стратегії та очікувані результати від її реалізації.

Загалом, Державна стратегія визначає основні напрями державної освітньої політики, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в сфері інтернаціоналізації і вищої освіти і складає основу для внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, державного управління і фінансування, удосконалення структури та змісту системи освіти у напрямі її інтернаціоналізації. Розробка Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти (далі Державна стратегія інтернаціоналізації) зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою вищої освіти в умовах її інтеграції до європейського і світового освітнього простору.

Інтернаціоналізація вищої освіти належить до найважливіших напрямків державної освітньої політики України. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Державна стратегія визначає основні напрями і шляхи реалізації ідей та положень Національної доктрини розвитку освіти, здійснення реформування освіти впродовж найближчих 10 років в умовах розвитку глобалізаційних процесів.

Вважаємо, метою Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти в Україні та за кордоном в умовах міжнародної академічної мобільності як для громадян України, так і для зарубіжних громадян відповідно до вимог сталого інноваційного розвитку суспільства, розвитку інтеграційних та глобалізаційних процесів.

Таким чином, якщо метою стратегії можна визначити забезпечення всеохоплюючої інтернаціоналізації, то задля її досягнення мають бути вирішені такі основні завдання: модернізація системи вищої освіти в Україні; забезпечення доступності міжнародної вищої освіти; зміцнення та поглиблення академічно-державного партнерства; підвищення якості вітчизняної вищої освіти на основі відповідності міжнародним стандартам; підвищення рівня академічної мобільності та залученості до студентського та наукового обміну; інтеграція вітчизняної системи вищої освіти до глобальної освітньої мережі; посилення міжнародної і регіональної співпраці в освітній галузі; вихід та зміцнення позицій на зовнішньому ринку освітніх послуг, залучення інвестицій в Україну.

Досягнення поставленої мети залежить від правильного визначення та дотримання ключових принципів Державної стратегії інтернаціоналізації та забезпечення доступності міжнародної вищої освіти в Україні, до складу яких ми відносимо:

- академічно-державне партнерство, що передбачає системну кооперацію академічної системи вищої освіти і держави з чітким розподілом зон відповідальності та механізмів співпраці;

- академічну автономність, що передбачає невтручання держави у внутрішні справи та управління університетами, збереження та поступове посилення рівня університетського самоврядування;

- інтегрованість до Національної стратегії розвитку освіти та Національної доктрини розвитку освіти, згідно з якими стратегія інтернаціоналізації має стати невід'ємною складовою загальнонаціональної стратегії економічного розвитку;

- збалансованості та комплексності, що передбачає поєднання заходів стимулювання освітнього імпорту та освітнього експорту, досягнення виваженого балансу між ними, а також академічною мобільністю та «інтернаціоналізацією вдома»;

- послідовності та визначеності напрямів і пріоритетів, що передбачає незмінність визначених стратегічних напрямів і векторів розвитку освітньої системи, зокрема загальнодержавний євроінтеграційний вектор розвитку, болонський процес, відповідність міжнародним стандартам вищої освіти;

- соціально-економічної обґрунтованості, що передбачає покладення в основу стратегії кількісно й якісно вимірюваних показників, що визначають поточний стан, та цільових показників КРІ, досягненням яких визначатиметься успішна реалізація стратегії та її окремих напрямів;

- солідарності, що є складовою академічно-державного партнерства та, насамперед, стосується співфінансування програм і заходів, спрямованих на реалізацію стратегії інтернаціоналізації, залученості до міжнародних програм на академічному та державному рівні;

- прозорості та відкритості, що передбачає залучення до розроблення та реалізації стратегії усіх зацікавлених сторін, у тому числі академічної спільноти, громадськості, вітчизняних і міжнародних експертів, науковців, організацій і органів;

- інноваційності, що передбачає впровадження сучасних технологій в освітній процес, спрямованих на забезпечення «інтернаціоналізації вдома», зокрема через інтерактивні програми навчання і наукового обміну з іноземними партнерами по освітніх програмах на основі використання сучасних ІТ-технологій в умовах діджиталізації суспільства;

- прогнозованості, плановості та строковості реалізації на основі комплексного механізму державного управління інтернаціоналізацією стратегії, яка має визначати конкретні механізми, важелі, методи та інструменти, а також програмні документи, що включають план заходів, відповідальних виконавців, строки реалізації стратегії в цілому та окремих її напрямів, механізми моніторингу і контролю виконання.

Запропоновані принципи є основними базовими принципами, вони можуть бути деталізовані в процесі роботи над стратегією, однак у будь-якому разі саме ці принципи визначають направленість стратегії та, в кінцевому рахунку, обумовлюють досягнення результату.

У ході реалізації даної стратегії виникають певні проблеми, виклики та ризики у сфері вищої освіти, ефективне вирішення яких залежить від правильності визначення стратегічних напрямів й завдань з реалізації Державної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. У цій роботі ми не будемо обговорювати проблеми щодо розбудови інтернаціональної системи вищої освіти. Це стане предметом іншої статті.

Для успішної реалізації Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти необхідно вирішити низку основних завдань з модернізації та розвитку вищої освіти в Україні.

Модернізація і розвиток вищої освіти та академічної науки мають набути випереджального неперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в освітній сфері у світі й Україні. Підвищення якісного рівня вищої освіти має бути спрямоване на забезпечення соціально-економічного зростання країни та вирішення соціально-гуманітарних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості. Якісна вища освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства. Зусилля органів управління освітою всіх рівнів, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави мають бути зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку суспільства.

Успішна реалізація Державної стратегії збалансованого розвитку інтернаціоналізації вищої освіти передбачає формування комплексного механізму державного управління цим процесом.

Формування комплексного механізму реалізації Державної стратегії інтернаціоналізації має забезпечувати інноваційний розвиток системи інтернаціональної вищої освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу. Цей механізм має бути достатньо складним й мати всі ознаки системи: складатися з певної сукупності підсистем та елементів, які взаємопов'язані між собою та здійснюють взаємовплив на кінцевий результат від функціонування системи.

До складу комплексного механізму, на наш погляд, входять як окремі підсистеми, що представлені наступними механізмами державного управління: інституційний (організаційно-правовий) механізм; інформаційно-моніторинговий механізм; фінансово-економічний механізм; контрольо-аналітичний механізм; адаптивно-інтеграційний механізм; мотиваційний механізм; політичний механізм, так і окремі елементи цієї системи - важелі, методи та інструменти, що забезпечують її функціонування, взаємозв'язок та взаємовплив окремих механізмів на кінцевий результат у межах даної системи.

При цьому, ми не є прихильниками жорсткої регуляторної моделі державного управління і в жодному разі не закликаємо до посилення втручання

держави або обмеження університетського самоврядування та автономії. Завдання держави – створити умови для інтернаціоналізації, а також стимули і ресурси для її подальшого розвитку, зокрема на основі державно-академічного партнерства. Саме держава має бути провідником, даючи міжнародним партнерам позитивні сигнали і заклики до співпраці.

Стратегія – це не концепція, стратегія це конкретний нормативний документ з визначеними строком реалізації, тому стратегія інтернаціоналізації, як і будь-яка інша стратегія, має визначати напрями реалізації та свого роду дорожню карту, а також індикатори поетапної реалізації стратегії за кожним напрямом, що дасть можливість контролювати процес реалізації, що детально представлено у нашій іншій роботі.

Висновки. Отже, у ході дослідження визначено загальні підходи до формування державної освітньої політики та орієнтованість стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в Україні, виходячи з національних інтересів, пріоритетів і наявних у розпорядженні держави ресурсів. Проте, визначившись із метою, завданнями, принципами та напрямками, що формують Державну стратегію інтернаціоналізації вищої освіти та забезпечення доступності міжнародної вищої освіти в Україні, доцільно у подальших дослідженнях більш докладно зупинитися на формуванні та функціонуванні комплексного механізму державного управління з її реалізації.

На нашу думку, саме застосування ефективного механізму державного управління дозволить вирішити проблеми щодо входження України до світового освітнього простору. Тому надалі сфокусуємо також увагу на питаннях формування найбільш доцільної, у контексті нашого наукового дослідження, комбінації механізмів державного управління, що спроможні забезпечити реалізацію означеної вище Стратегії.

Список використаних джерел

1. Дебич М.А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід : монографія. Суми: Університетська книга, 2017. 291 с.
2. Knight J., De Wit H. Internationalization of Higher Education: Past and Future // International Higher Education. 2018. № 95. pp. 2-4
3. Hans de Wit, Jones E. Inclusive Internationalization: Improving Access and Equity // International Higher Education. 2018. № 94. pp. 16-18
4. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report / European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 330 p.
5. Василенко О.В. Глобалізація, академічна мобільність та інтернаціоналізація вищої освіти // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 24/2018. С. 106-109
6. Marinoni G., Hans de Wit. Is Strategic Internationalization a Reality? // International Higher Education. 2019. № 98. pp. 12-13
7. Вербицька А.В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти // Молодий вчений. 2017. № 11 (51). С. 160-164

8. Luke J. Higher education policy, English language learning and language policy an ethnography of Brazilian stem scholarship students in Canada: PhD Dissertation: Graduate Program in Linguistic and Applied Linguistics. Toronto, Ontario: York University. 2017. 356 p.
9. Rumbley L., Proctor D. Not Your Parents' Internationalization: Next Generation Perspectives // International Higher Education. 2019. № 96. pp. 7-9
10. Rumbley L., Hudson R., Sandström Anna-Malin. "Successful" Internationalization: European Insights // International Higher Education. 2019. № 98. pp. 10-12
11. Benitez M. How Is Academic Culture Influenced by Internationalization? // International Higher Education. 2019. № 97. pp. 10-12

References

1. Debich M.A. Internationalization of higher education: world experience: monograph. (2017). [Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: svitovyi dosvid : monohrafiia]. Sumy: University Book. 291 p.
2. Knight J., De Wit H. Internationalization of Higher Education: Past and Future // International Higher Education. (2018). № 95. pp. 2-4
3. Hans de Wit, Jones E. Inclusive Internationalization: Improving Access and Equity // International Higher Education. 2018. № 94. pp. 16-18
4. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report / European Commission/EACEA/Eurydice. (2018). Luxembourg: Publications Office of the European Union. 330 p.
5. Vasilenko, O.V. *Globalization, academic mobility and internationalization of higher education*. Investments: practice and experience. [Hlobalizatsiia, akademichna mobilnist ta internatsionalizatsiia vyshchoi osvity. Investytsii: praktyka ta dosvid]. (2018). № 24/2018. C. 106-109
6. Marinoni G., Hans de Wit. Is Strategic Internationalization a Reality? // International Higher Education. (2019). № 98. pp. 12-13
7. Verbytska A.V. *Internationalization as the main direction of higher education development*. A young scientist. [Internatsionalizatsiia yak osnovnyi napriam rozvytku vyshchoi osvity. Molodyi vchenyi]. (2017). № 11 (51). C. 160-164
8. Luke J. Higher education policy, English language learning and language policy an ethnography of Brazilian stem scholarship students in Canada: PhD Dissertation: Graduate Program in Linguistic and Applied Linguistics. Toronto, Ontario: York University. (2017). 356 p.
9. Rumbley L., Proctor D. Not Your Parents' Internationalization: Next Generation Perspectives // International Higher Education. (2019). № 96. pp. 7-9
10. Rumbley L., Hudson R., Sandström Anna-Malin. "Successful" Internationalization: European Insights // International Higher Education. (2019). № 98. pp. 10-12
11. Benitez M. How Is Academic Culture Influenced by Internationalization? // International Higher Education. (2019). № 97. pp. 10-12